

<https://hdl.handle.net/11300/17612>.

22. Філіпенко Н. Є., Язан Н. С. (2023) Засоби масової інформації як складова кримінологічної діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо правового виховання підлітків. Архів кримінології та судових наук : Науковий журнал. Вип. № 2. Харків ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2023.

Зразок для цитування:

Філіпенко Н., Язан Н. Окремі аспекти протидії сексуальному насильству та експлуатації дітей. . *Проплієї права та безпеки* : наук. журнал. Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2023. №. 2-3. С. 18–23.

Шинкаренко Ігор, Захаров Василь, Шинкаренко Ірина НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО ПІДҐРУНТЯ СИСТЕМИ КОНФІДЕНЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Ігор Шинкаренко

кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри права Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5524-2259>
e-mail: sir2009@ukr.net

Василь Захаров

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, Львів, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7099-6734>
e-mail: alexandra_lv@ukr.net

Ірина Шинкаренко,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та розслідування злочинів факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7136-3333>
e-mail: i_shinkarenko@ukr.net

НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО ПІДҐРУНТЯ СИСТЕМИ КОНФІДЕНЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. Стаття присвячена проблемам формування наукового підґрунтя системи конфіденційного забезпечення завдань кримінального провадження в умовах сьогодення. Визначено, що у межах наукових досліджень не визначені всі теоретичні, правові, морально-етичні та організаційно-процедурні проблеми наукового забезпечення реалізації означеної інституції. Метою статті на ґрунті системного підходу до використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами під час кримінального провадження, визначити напрямки формування теоретичного підґрунтя формування організаційно – тактичної моделі використання конфідентів під час кримінального провадження.

Визначено, що досвід використання конфідентів у провідних країнах світу свідчить, що вони виконують, як правило, три головні функції: повідомляють про поведінку підозрюваних, сприяють встановленню їх особистих даних, виявленню злочинних намірів, дають інформацію про місце перебування викраденого майна; вводять в оману злочинців (аналог забезпечення рішення тактичних задач слідства під час негласних слідчих (розшукових) дій в Україні); свідчать у суді на користь звинувачення (псевдонімний допит) і т. ін.

Доведено, що підґрунтям розробки нових нормативних актів можуть стати наступні теоретико-прикладні дослідження: формування стратегії використання слідчим світового досвіду конфіденційного співробітництва з іншими особами та напрями його впровадження в Україні; розробка оптимальних моделей використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами під час кримінального провадження по фактах вчинення злочинів різних видів; розробка організаційних форм реалізації конфіденційного співробітництва слідчого з іншими особами під час кримінального провадження та їх закріплення у чинному законодавстві;

© І. Шинкаренко, В. Захаров, І. Шинкаренко, 2023

створення тактичних алгоритмів конфіденційного співробітництва слідчого з іншими особами під час кримінального провадження на основі досягнень психології та соціології; розробка організаційно-тактичних основ використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами залежно від їх категорії та злочинів, за фактами яких здійснюється розслідування.

Визначено, що всі дослідження повинні бути спрямовані на формування проактивної парадигми використання конфіденційного співробітництва з іншими особами під час кримінального провадження на ґрунті реалізації загальносвітових принципів забезпечення прав і свобод людини та досягнень інших галузей науки.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, конфіденційне співробітництво, інші особи, морально-етичні проблеми, правове регулювання, кримінальний процес.

Постановка проблеми. Проведені на розі ХХІ століття дослідження О. М. Бандурки, В. Д. Берназа, І. П. Козаченка, М. А. Погорецький та ін. щодо можливості використання конфіденційного співробітництва слідчого з іншими особами під час кримінального провадження призвели до прийняття у 2012 році новітнього КПК [1]. Означене запровадило у практику слідчого новий напрямок діяльності – проведення негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених статтями 260–274 КПК. Поряд з цим новелою стало впровадження до 21 глави, статті 275 КПК – Використання конфіденційного співробітництва [2]. Означене потребувало з боку науковців визначити напрямки досліджень та формування теоретичного підґрунтя організаційно-тактичної моделі використання конфіденційного співробітництва слідчого з іншими особами під час кримінального провадження.

Аналіз останніх наукових публікацій та досліджень. Проблеми здійснення НС(Р)Д та використання конфіденційного співробітництва слідчого з іншими особами в останнє десятиріччя стали предметом наукових розвідок О. А. Білічак, Є. Д. Лук'янчикова, В. І. Максимова, І. І. Мусієнка, В. А. Колесника, М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої, С. С. Тарадойни, В. Г. Уварова та ін. [3, с. 69-73; 3, с. 20-25; 4, с. 295-297; 5, с. 97-106.; 6; 8, с. 288-291].

Означені дослідження визначили чинники формування наукового підґрунтя організаційно-тактично-процедурної моделі використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами, однак в роботах не визначені всі теоретичні, правові, морально-етичні та організаційно-процедурні проблеми наукового забезпечення реалізації означеної інституції.

Мета статті – на ґрунті системного підходу до використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами під час кримінального провадження визначити напрямки формування теоретичного підґрунтя організації та тактики використання конфідентів під час НС(Р)Д.

Виклад основного матеріалу. У той же час проведення як оперативно-розшукових заходів, так і негласних слідчих (розшукових) дій має передбачати комплексну негласну роботу стосовно осіб, які є фігурантами оперативного та кримінального провадження, у тому числі й з активним використанням інституту конфіденційного співробітництва.

Тому слід погодитися з думкою В. Ю. Шепітька, який відносить до негласних слідчих (розшукових)

дій використання конфіденційного співробітництва. Деякі науковці дотримуються погляду на цю статтю як спробу законодавця унормувати загальні умови використання конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. У той же час ними наголошується, що порядок та тактика встановлення конфіденційного співробітництва визначаються законодавством України у сфері оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності [9, с. 186–191. 10, с. 276-289]. В той же час серед науковців і як наслідок у законодавці відсутня єдина думка з цього приводу. Незважаючи на понад 11 річний національний досвід слід враховувати здобутки спецслужб та поліції різних країн світу та їхніх наукових шкіл.

Проблемами розробки загальних основ здійснення негласних заходів (undercover police surveillance) під час протидії злочинності та конфіденційної співпраці з іншими особами під час розслідування злочинів у різні часи у Бельгії, Великобританії, Ізраїлі, Італії, Нідерландах, Німеччині, Франції, Скандинавії, США займалися Г. Армстонг, Х. Буш, Д.-П. Броди, Х. Гунлаугсон, Д.Ф. Галіхер, Р.Б. Гроскін, П. Клерк, Г.Т. Марк, Д. Капелле, Д. Можаржет, М. Леві, Р. Леві, Е. Наделман, Л. Ван Отрайв, Н. Пасас, К. Слободин, А. Функ, С. Фіджинайт, Д. Хобс, Д. Тулбор, Л. Шелей.[11]

Їх праці стали підґрунтям теорії цивільного контролю за здійсненням спецоперацій з використанням конфіденційної співпраці з іншими особами під час розслідування злочинів, пов'язаних з наркоторгівлею та тероризмом. У той же час узагальнення досвіду на фундаментально-прикладному рівні та визначення напрямків його використання в умовах становлення інституту конфіденційної співпраці слідчого з іншими особами під час кримінального провадження не було зроблено жодним дослідником, відсутнє універсальне поняття особи, що конфіденційно співробітничав з органами слідства:

конфіденційне людське джерело - інформатор (США) [12, с. 203];

приховані людські розвідувальні джерела (Велика Британія);

"бригадам розшуку і захоплення" (Франція);

інформатори, довірені особи та негласні співробітники (Федеративна Республіка Німеччина) [13].

Окрім національних актів на рівні об'єднаної Європи було прийнято Довідкове керівництво з

кримінального провадження з переліком та вимогами до спеціальних слідчих методів та прийомів (ССМП).

Відповідно до Довідкового керівництва, ССМП складаються із спеціальних операцій, включаючи впровадження, спостереження з елементами прослуховування та стеження, використання інформаторів, контрольованих поставок [14].

На думку фахівців ОБСЄ, ССМП – це виключні заходи, під час яких повинні використовуватися збалансованість між громадською безпекою та забезпеченням прав і свобод людини. Як наслідок, у переважній більшості країн визначено перелік злочинів, для викриття яких використовуються ССМП. Спираючись на означені здобутки в Україні законодавець запровадив окремий розділ у Кримінальному процесуальному кодексі присвяченому негласним слідчим (розшуковим) діям. Що стало предметом наукових дискусій на рівні дисертаційних та інших видів наукових розвідок.

Так, у дисертації Д. Б. Сергєєвої «Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесуальному доказуванні» та низці її наукових статей надано класифікацію НС(Р)Д залежно від можливості (та доцільності) використання конфіденційного співробітництва в ході їх проведення; залежно від виду доказів, що можуть бути отримані в результаті їх проведення, тощо. Запропоновано напрямки удосконалення правових, організаційно-тактичних засад використання конфіденційного співробітництва на стадії досудового розслідування кримінального провадження та використання його результатів у доказуванні [15, с. 95-104; 16, с. 47-54].

А. М. Кислий стосовно аспектів використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі визначив, що одним із важливих і складних питань є використання осіб – конфіденційних носіїв інформації у кримінальному процесі як свідків. Потенційні можливості забезпечення конфіденційності роботи слідчого із свідком дають змогу провести відповідні паралелі у стосунках оперуповноваженого та конфідента. Автор визначив, що розробка теоретично-прикладних засад сприяння роботі слідчого на конфіденційній основі посідає розроблення проблем сприяння громадян органам внутрішніх справ узагалі й оперативним підрозділам зокрема. [17, с. 37-44].

З означеного та аналізу низки наукових праць вважаємо, що статтю 275 КПК України можна тлумачити у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні – це можливість слідчого залучати інших осіб до конфіденційного співробітництва для вирішення не тільки конкретних завдань кримінального провадження, а й для отримання інформації, яку можна використовувати для попередження, виявлення та припинення інших злочинів. У вузькому розумінні – використання конфіденційної допомоги:

- осіб які на постійній основі співробітничать з уповноваженими оперативними підрозділами та особами, які одноразово конфіденційно співробітничать у межах конкретного

кримінального провадження (свідки, фахівці тощо) (В.Г. Уваров – 2016) [18, с. 164].

- для здійснення НС(Р)Д (І.Р. Шинкаренко, С.М. Мороз - 2017) [19, с. 243-246.];

- для отримання від інших осіб інформації на засадах конфіденційності (В. М.Шевелько - 2018) [20, с. 111];

- шляхом їх участі у псевдонімних заходах (С.М. Мороз - 2017)[21, 343];

- для забезпечення умов проведення негласних (слідчих) розшукових дій (Шинкаренко І.Р, Спіцина Г.О., Шинкаренко І.І., Перепелиця С.І. - 2022) [22, с. 282].

Загалом досвід використання конфідентів у провідних країнах світу свідчить, що вони виконують, як правило, три головні функції:

повідомляють про поведінку підозрюваних, сприяють встановленню їх особистих даних, виявленню злочинних намірів, дають інформацію про місце перебування викраденого майна;

вводять в оману злочинців (аналог забезпечення рішення тактичних задач слідства під час НС(Р)Д в Україні);

свідчать у суді на користь звинувачення (псевдонімний допит) і т. ін.

Слід відзначити, що не зважаючи на співпадіння підґрунтя використання конфіденційної співпраці слідчого з іншими особами згідно законодавства України та використання конфідентів щодо вирішення завдань кримінального провадження згідно національного законодавства інших країн світу, не визначеним є процедурно-документальне підґрунтя такої співпраці.

Переважно науковці дотримується думки, що може бути три форми такої співпраці: мають місце три види оформлення такої співпраці: усна домовленість; письмовій форма: підписка про співпрацю; контракт. При тому переважно вважається, що контракт більше забезпечує права інших осіб. [23, с. 328-336; 24, с. 128-131; 25, с. 184] в той же час означені проблемні питання не знайшли свого відображення на рівні акту законодавчого рівня та існує пизка дискусійних питань з цього приводу.

Наступним дискусійним питанням в умовах воєнного стану є невизначення законодавцем чітких умов залучення громадян до конфіденційного співробітництва у кримінальному провадженні і як наслідок постає клопотання захисту про визнання недопустимими доказів, отриманих

у результаті проведення НС(Р)Д із використанням конфіденційного співробітництва без відповідного допуску до державної таємниці [26, с. 458].

Таким чином, з метою впровадження світового досвіду у законодавство України щодо конфіденційної співпраці слідчого з іншими особами необхідно на законодавчому рівні чітко визначити форми процесуального оформлення конфіденційної співпраці, перелік складів злочинів, до фактів розслідування яких можна використовувати цей інститут, з визначенням переліку НС(Р)Д, по яких можна використовувати конфідентів та завдань які вони можуть виконувати (стандарти ЄСПЛ та Європейського

Кодексу Поліцейської етики, запровадженого Рекомендацією Rec. (2001)10, прийнятою Комітетом Міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року).

Підґрунтям розробки нових нормативних актів можуть стати теоретико-прикладні дослідження за такими напрямками:

формування стратегії використання слідчим світового досвіду конфіденційного співробітництва з іншими особами та напрями його впровадження в Україні;

розробка оптимальних моделей використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами під час кримінального провадження по фактах вчинення злочинів різних видів;

розробка організаційних форм реалізації конфіденційного співробітництва слідчого з іншими особами під час кримінального провадження та їх закріплення у чинному законодавстві;

створення тактичних алгоритмів конфіденційного співробітництва слідчого з іншими особами під час кримінального провадження на основі досягнень психології та соціології;

розробка організаційно-тактичних основ використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами залежно від їх категорії та злочинів, за фактами яких здійснюється розслідування.

Стосовно першого напрямку, аналіз нормативно-правових документів країн світу, що регламентують використання конфідентів, а також робіт українських науковців, виданих після прийняття чинного КПК, свідчить, що вони виконують, як правило, такі функції:

повідомляють про злочинну діяльність підозрюваних;

сприяють вирішенню завдань розслідування;

вводять в оману злочинців;

свідчать у суді на користь звинувачення і т. ін.

Перша реалізується конфідентами під час заходів, що здійснюються в умовах знаходження під арештом осіб, яким виказано підозру у вчиненні злочину.

Друга та третя функції є аналогом забезпечення конфідентами рішення тактичних задач слідства під час кримінального провадження в Україні у формах: здійснення тактичних комбінацій по забезпеченню провадження С(Р)Д та НС(Р)Д під час кримінального провадження; забезпечення здійснення НС(Р)Д.

Четверта функція реалізується під час отримання від свідків інформації на засадах конфіденційності (псевдонімний допит).

У той же час в Україні відсутня чітка регламентація відносно того хто залучає до співпраці конфідентів та відносно розслідування яких злочинів можливо використовувати слідчим конфіденційну співпрацю з іншими особами. Тому необхідно детально розробити організаційно-тактичні моделі використання слідчим конфіденційної допомоги осіб відповідно означених функцій з урахуванням національних особливостей кримінального процесу України.

Наступним напрямком досліджень повинна стати розробка теоретико-прикладних проблем використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами з визначенням їх класифікації та обґрунтуванням теоретичних, морально-правових та організаційно-процедурних підстав використання різних категорій означених осіб.

Стосовно 2 та 3 напрямків, шляхами подолання означених проблем, на наш погляд, є формування наукового підґрунтя:

морально-етичних основ використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами;

процесуальних та процедурних проблем використання отриманої інформації слідчим від конфідентів;

організаційних основ діяльності слідчого для вирішення завдань, визначених ст. 275 КПК України;

науково обґрунтованих рекомендацій і пропозицій, спрямованих на формування тактичних основ використання слідчим конфіденційного співробітництва, під час проведення досудового розслідування у кримінальному провадженні (порядок та тактика використання інших осіб для конфіденційної співпраці і т. ін.) та судовому розгляді з передбаченням форм процесуального одержання від конфідентів доказової інформації, з урахуванням максимального дотримання ступеня їхнього захисту: надання слідчому й оголошення в суді письмових показань конфідента без фіксації його особистих даних; допит оперативного працівника, який підтримує зв'язок з інформатором, щодо потрібних слідчому й суду відомостей (пропозиція О.І. Хараберюша).

Стосовно інших напрямків пріоритетним повинна стати теоретична розробка умов моральної легітимності використання слідчим НС(Р)Д та конфіденційної співпраці з іншими особами з детальним визначенням формування рішення слідчого про можливість їх використання відповідно до конкретних організаційно-тактичних ситуацій. Окрім того, необхідно подолати проблему правових прогалин щодо повноти регламентації у законодавчих та нормативних актах означеного напрямку діяльності слідчого.

Причому слід відзначити, що в умовах сьогодення увага приділяється забезпеченню прав людини при наданні ухвали на проведення НС(Р)Д і взагалі не приділяється увага моральності та забезпеченню прав людини під час використання слідчим конфіденційного співробітництва під кримінального провадження [27, С. 180-199.].

Стосовно морально-етичної допустимості негласних заходів у боротьбі зі злочинністю, слушною є думка Н. Макіавеллі, який у своєму трактаті «Государь» вважав, «якщо як слід розглянути якесь явище, воно може здатися добродесним, але призведе до загибелі, а те, що здається негативом, може сприяти безпеці та благополуччю» [28].

Звичайно ж, добродесністю буде гласність і наголошення про неможливість вчинення злочинів, а інформування про дії інших осіб є вадою в буденному сенсі.

Таким чином, завжди слідчий повинен вирішувати питання про моральну доцільність використання конфіденційної співпраці та загрозу її загальним моральним постулатам суспільства та правам і свободам інших громадян.

З означеного можемо констатувати, що використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами у межах кримінального провадження є компроміс, на який іде суспільство для досягнення морально-позитивних цілей. Умовами моральності цього є таке:

наявність морально-позитивної мети встановлення об'єктивної істини під час кримінального провадження з використанням конфіденційної співпраці і, як наслідок, захист або забезпечення порушених прав і свобод постраждалого;

заборона безпідставного втручання в особисте життя громадян та розголошення отриманої інформації іншим особам;

законодавча регламентація підстав, переліку суб'єктів та злочинів, стосовно яких може використовуватися конфіденційна співпраця у межах кримінального провадження.

Наведене означає, що моральність використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами під час кримінального провадження є: а) її метою; б) морально-етичною основою, на який вона базується; в) критерієм допустимості її використання.

Таким чином, однією з умов моральної легітимності використання слідчим НС(Р)Д та конфіденційної співпраці з іншими особами є детальна регламентація у законодавчих та нормативних актах, що на сьогодні здійснено не повністю.

Необхідно також здійснити теоретичні розробки з обґрунтування таких питань: хто залучає до співпраці, як повинна формалізуватися та використовуватися отримана інформація, по яких НС(Р)Д можна використовувати конфідентів та під час розслідування яких злочинів?

Окрім наведеного, основними напрямками наукових розробок повинні стати такі:

визначення напрямків використання слідчим інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами;

обґрунтування та розробка організаційно-тактичного алгоритму дій слідчого для типових ситуацій з урахуванням спільних рис та відмінностей використання конфіденційного співробітництва під час провадження за оперативно-розшуковими справами та здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні;

обґрунтування меж та визначення правових критеріїв використання конфіденційного співробітництва слідчим;

визначення матеріальних та формальних підстав використання конфіденційного співробітництва слідчим;

здійснення системної розробки міжвідомчих нормативних актів, що визначатимуть організацію використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами, та залучення цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

розробка методологічного підґрунтя формування тактичних алгоритмів залучення осіб, які негласно співробітничать зі слідчим до проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Означений перелік наукових досліджень не є вичерпним, а визначає тільки окремі напрямки, які можуть деталізуватися.

Висновки. Використання системного підходу, історичного та діалектичного методів на ґрунті контент аналізу правових джерел дозволило визначити, що використання конфіденційної співпраці з іншими особами під час конкретних етапів розвитку української державності має свої особливості.

Основною закономірністю модернізації моделі використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами на сучасному етапі розвитку українського суспільства є формування проактивної парадигми на ґрунті реалізації загальносвітових принципів забезпечення прав і свобод людини та досягнень інших галузей науки.

Шляхами реалізації запропонованих досліджень повинні бути внесення змін до чинного кримінально-процесуального законодавства:

Відповідно до вимог Європейського суду з прав людини чітко вказати перелік злочинів, у межах розслідування яких слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або можливість залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) або їх убезпечення. Визначити перелік НС(Р)Д, по яких можна використовувати конфідентів.

Закріпити на законодавчому рівні (ст. 275 КПК України) класифікацію конфідентів у кримінальному провадженні:

особи, які є учасником злочинної діяльності (член ОЗУ);

особи, які є свідком злочинної діяльності;

особи, які отримали інформацію про злочинну діяльність фігуранта кримінального провадження під час ОРЗ або НС(Р)Д;

особи, які за своїми функціональними обов'язками можуть надати на конфіденційній основі інформацію про факт вчинення злочинної діяльності та свідчити під час псевдонімного допиту на досудовому слідстві та під час судового провадження. Це дозволить чітко класифікувати категорії осіб, конфіденційну співпрацю яких можна використовувати слідчому.

Бібліографічні посилання

Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Х, Арсіс, ДТД, 2007. 576 с.

Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI (редакція від 24.08.2023). Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Білічак О. А.Щодо поняття "негласні слідчі (розшукові) дії". Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 3(3). С. 69-73.URL: <http://>

nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdjur_2015_3%283%29_18.

Білічак О.А. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби пізнання у кримінальному провадженні. Карпатський правничий часопис. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». 2014. № 6.

Колесник В.А. Гарантії дотримання прав особи при проведенні негласних слідчих розшукових дій. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. № 2021. С. 295-297. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232284/231093>;

Сергеєва Д.Б. Результати негласних слідчих (розшукових) дій: проблемні аспекти визначення. Право і громадянське суспільство: наук. журн. 2014. № 1 (6). С. 97-106.

Тагієв С. Р. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України: теорія і практика. монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 512 с.

Тарадійна С.С. Гарантії дотримання прав людини при проведенні контролю за вчиненням злочину. Стратегія і тактика правових реформ: виклики сучасності: матер Міжнарод юрид наук-практ конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 05 берез. 2013 р.). К., 2013. С. 288-291.

Шепітько В. Ю. Криміналістика і кримінальний процес: система залежностей та суперечностей. Юрид. часопис Нац. акад. внутр. справ. 2013. № 1(5). С. 186-191.

§ 2. Види слідчих (розшукових) дій //Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 456 с. С. 276 — 289. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16153/1/Bilous_Shepitko_276-289.pdf.

Marx Gary T. Undercover: Police Surveillance in America. Berkley and Los Angeles, California: University of California Press, 1988. 386 p.

Слюсарчук І., Слюсарчук В., Ковальова І. Проведення оперативно-розшукових заходів у великій британії та США. Підприємництво, господарство і право. Кримінальне прво. 2021. № 2. С. 201-207. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2021/2/37.pdf>.

Перепелиця М.М., Манджай О.В. Проведення оперативно-розшукових заходів у Великій Британії, Росії, США та Україні : монографія. Харків : Вид-во КП Друкарня № 13, 2008. 248 с.

Довідкове керівництво з кримінального провадження. URL: <http://polis.osce.org/library/f/3071/1897/OSCE-AUS-SPM-3071.pdf>.

Сергеєва Д. Б. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для організаційно-тактичного забезпечення досудового розслідування. Вісник кримінального судочинства. 2016. №1. С. 95-104. (Дата звернення 08:00, 23.10.2023р)

Сергеєва Д. Негласне співробітництво в кримінальному процесі. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 4. С. 47-54. URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2016_Sergeeva.pdf (дата звернення: 08:35, 23.10.2023).

Кислий А.М. Сприяння громадян оперативним підрозділам органів внутрішніх справ як окрема наукова теорія оперативно-розшукової діяльності. Боротьба з організованою злочинністю і

корупцією (теорія і практика). №23. 2010. С. 37-44. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=jP15La4AAAAJ&citation_for_view=jP15La4AAAAJ:d1gkVvhDpl0C.

Уваров В.Г. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми юридичної визначеності та ефективності. Правова позиція. 2016. № 2 (17). С. 163-170.

Шинкаренко І.Р., Мороз С.М. Проблеми правового регулювання використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск. 2017. ч. 1. С. 243-246.

Шевелько В. М. Використання конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій по кримінальним провадженням за злочинами проти громадської безпеки (кримінально-процесуальний аспект). Матеріали науково-практичного семінару Актуальні проблеми оперативно-розшукової протидії злочинам (ДДУВС, 24.05.2018). С. 111-113.

Мороз С.М. Напрямки удосконалення законодавчого регулювання організації використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 339-348 с.

Правові та організаційні засади проведення негласних слідчих (розшукових) дій : навч. посіб. / І. Р. Шинкаренко, Г. О. Спіцина, І. І. Шинкаренко, С. І. Перепелиця ; М-во освіти і науки України, Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац ін-т" ; [за заг. ред. І. Р. Шинкаренка]. Харків. Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац ін-т" : Факт, 2022. 347 с., с. 282 ISBN - 978-617-8072-58-2 . <http://library.khai.edu/library/fulltexts/metod/>.

Климчук В.П. Правовий статус фізичних осіб, упроваджених у злочинне середовище оперативними підрозділами України і слідчими, та забезпечення їх безпеки у процесі кримінального судочинства. Наука і правоохоронна. 2018. № 1 (39). С. 328-336.

Салтиков С.М. До питання процесуального оформлення слідчим конфіденційного співробітництва в кримінальному провадженні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6. Том 1. С. 128-132.

Шишацька Ю.О. Специфіка залучення конфідентів для проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Право та державне управління. №1. 2023. С. 180-187. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.1.26> URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/26.pdf]

Тагієв С.Р., Пузирьов М.С., Івашко С.В. (2023) Негласні слідчі (розшукові) дії в умовах війни: окремі теоретичні та практичні аспекти (частина II). Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» С. 454- 459. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.79>,

Коваль А. А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра

Могили, 2019. 264 с., С. 180-199. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/311/1/%D0%9.pdf>

«Державець» - Нікколо Мак'явеллі / "Государь" - Нікколо Макиавеллі (аудіокнига українською). URL: https://librebook.me/the_prince.

References

Pohorets'kyu M.A. (2007) Funktsional'ne pryznachennya operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti u kryminal'nomu protsesi: monohrafiya [Functional assignment of investigative activity in the criminal process: monograph. Kharkiv, Arsis, DTD/ 576 s. [in Ukr.]]

Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] vid 13.04.2012 № 4651-VI (redaktsiya vid 24.08.2023). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. St. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukr.].

Bilichak O. A. (2015) Shchodo ponyattya "nehlasni slidchi (rozshukovi) diyi"..
[Regarding the concept of "undercover investigative (search) actions"]. Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya : Yurydychni nauky. №. 3(3). S. 69-73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdur_2015. [in Ukr.]

Bilichak O.A. (2014) Nehlasni slidchi (rozshukovi) diyi yak zasoby piznannya u kryminal'nomu provadzhenni. [Covert investigative (research) actions as a means of knowledge in criminal proceedings.]. Karpat's'kyi pravnychy chasopys. Zakhidnoukrayins'ka orhanizatsiya «Tsentr pravnychkh initsiatyv». 2014. № 6. [in Ukr.]

Kolesnyk V.A. (2021) Harantiyi dotrymannya prav osoby pry provedenni nehlasnykh slidchykh rozshukovykh diy. [Guarantees of respect for the rights of the individual when conducting covert investigative search actions.] Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho Natsional'noho Universytetu. № 2021. S. 295-297. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232284/231093>; [in Ukr.]

Serheyeva D.B. (2014) Rezul'taty nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy: problemni aspekty vyznachennya. [The results of covert investigative (research) actions: problematic aspects of definition.] Pravo i hromadyans'ke suspil'stvo: nauk. zhurn. 2014. № 1 (6). s. 97-106. [in Ukr.]

Tahiyev S. R. (2015) Instytut nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy u kryminal'nomu protsesi Ukrainy: teoriya i praktyka. monohrafiya. [The Institute of Covert Investigative (Investigative) Actions in the Criminal Process of Ukraine: Theory and Practice. monograph.] Chernihiv: Desna Polihraf, 2015. 512 s. [in Ukr.]

Taradoyna S.S. (2013) Harantiyi dotrymannya prav lyudyny pry provedenni kontrolyu za vchynenniam zlochynu. [Guarantees of observance of human rights during control over the commission of a crime.] Stratehiya i taktyka pravovykh reform: vykyky suchasnosti: mater Mizhnar yuryd nauk-prakt konf. «Aktual'na yurysprudentsiya» (Kyiv, 05 berez. 2013 p.). K., 2013. s. 288-291. [in Ukr.]

Shepit'ko V. YU. (2013) Kryminalistyka i kryminal'nyy protses: systema zalezhnostey ta

superechnostey. [Forensics and the criminal process: a system of dependencies and contradictions.] Yuryd. chasopys Nats. akad. vnutr. sprav. 2013. № 1(5). S. 186–91. [in Ukr.]

§ 2. Vyd slidchykh (rozshukovykh) diy // Kryminalistyka : pidruchnyk : u 2 t. T. 1 / V. YU. Shepit'ko, V. A. Zhuravel', V. O. Konovalova ta in.; za red. V. YU. Shepit'ka. (2019.) [§ 2. Types of investigative (detective) actions // Criminology: textbook: in 2 vols. Vol. 1 / V. Yu. Shepitko, V. A. Zhuravel', V. O. Konovalova, etc.; under the editorship V. Yu. Shepitka] Kharkiv : Pravo/ 456 s. C. 276 — 289 URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16153/1/Bilous_Shepitko_276-289.pdf. [in Ukr.]

Marx Gary T. Undercover: Police Surveillance in America. Berkley and Los Angeles, California: University of California Press, 1988. 386 p. [in English]

Slyusarchuk I., Slyusarchuk V., Koval'ova I. (2021) Provadzhennya operatyvno-rozshukovykh zakhodiv u velykiy brytaniyi ta SSHA. [Conduct of operative-search activities in Great Britain and the USA.] Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo. Kryminal'ne prvo. 2021. № 2. S. 201-207. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/2/37.pdf>. [in Ukr.]

Perepelytsya M.M., Mandzhay O.V. (2008) Provadzhennya operatyvno-rozshukovykh zakhodiv u Velykiy Brytaniyi, Rosiyi, SSHA ta Ukraini : monohrafiya. [Conducting operative and investigative measures in Great Britain, Russia, the USA and Ukraine: a monograph.] Kharkiv : Vyd-vo KP Drukarnya № 13, 2008. 248 s.

Dovidkove kerivnytstvo z kryminal'noho provadzhennya. (2007) URL: <http://polis.osce.org/libra/f/3071/1897/OSCE-AUS-SPM-3071.pdf>.

Serhyeyeva D. B. (2016) Vykorystannya rezul'tativ nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy dlya orhanizatsiyno-taktychnoho zabezpechennya dosudovoho rozsliduvannya. [Using the results of secret investigative (research) actions for organizational and tactical support of a pre-trial investigation.] Visnyk kryminal'noho sudochynstva. 2016. № 1. s. 95-104.

Serhyeyeva D. (2016) Nehlasne spivrobotnytstvo v kryminal'nomu protsesi. [Implicit cooperation in the criminal process.] Visnyk kryminal'noho sudochynstva. 2016. № 4. s. 47–54. URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2016_Sergeeva.pdf (data zvernennya: 23/10/23)

Kyslyy A.M. (2010) Spryannya hromadyan operatyvnym pidrozdilam orhaniv vnutrishnikh sprav yak okrema naukova teoriya operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti. [Assistance of citizens to operative divisions of internal affairs bodies as a separate scientific theory of operative and investigative activity.] Borot'ba z orhanizovanoyu zlochyynnistyu i koruptsiyeyu (teoriya i praktyka). № 23. 2010. s. 37-44. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=jP15La4AAAAJ&citation_for_view=jP15La4AAAAJ:d1gkVwhDpl0C.

Uvarov V.H. (2016) Nehlasni slidchi (rozshukovi) dii: problemy yurydychnoi vyznachenosti ta efektyvnosti. [Covert investigative (search) actions: problems of legal certainty and effectiveness.] Pravova pozytsiya. 2016. No 2 (17). . 163–170.

Shynkarenko I.R., Moroz S.M. (2017) Problemy pravovoho rehulyuvannya vykorystannya slidchym konfidentsiynoho spivrobotnytstva z inshymy osobamy. [Problems of legal regulation of the investigator's use of confidential cooperation with other persons.] Aktual'ni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi. Spetsvypusk. 2017. ch. 1. 243–246.

Shevel'ko V. M. (2018) Vykorystannya konfidentsiynoho spivrobotnytstva pid chas provedennya nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy po kryminal'nym provadzhenniam za zlochynamy proty hromads'koyi bezpeky (kryminal'no-protseusual'nyy aspekt). [The use of confidential cooperation during undercover investigative (search) actions in criminal proceedings for crimes against public safety (criminal-procedural aspect).] Materialy naukovy-praktychnoho seminaru Aktual'ni problemy operatyvno-rozshukovoyi protydyi zlochynam (DDUVS, 24.05.2018). . 111-113.

Moroz S.M. (2017) Napryamky udoskonalennya zakonodavchoho rehulyuvannya orhanizatsiyi vykorystannya slidchym konfidentsiynoho spivrobotnytstva z inshymy osobamy. [Directions for improving the legislative regulation of the use of confidential cooperation by investigators with other persons.] Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. 2017. № 1. S. 339-348 c.

Shynkarenko I. R., Spitsyna H. O., Shynkarenko I. I., Perepelytsya S. I. (2022) Pravovi ta orhanizatsiyini zasady provedennya nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy : navch. posib. [za zah. red. I. R. Shynkarenka] [Legal and organizational principles of conducting covert investigative (research) actions: training. manual]. Kharkiv. Nats. aerokosm. un-t im. M. YE. Zhukovs'koho "Kharkiv. aviats. in-t" : Fakt, 2022. 347 s., s. 282 ISBN - 978-617-8072-58-2 . <http://library.khai.edu/library/fulltexts/metod/>.

Klymchuk V.P. (2018) Pravovyy status fizychnykh osib, uprovadzhennykh u zlochynne seredovyshe operatyvnymy pidrozdilamy Ukrayiny i slidchymy, ta zabezpechennya yikh bezpeky u protsesi kryminal'noho sudochynstva. [Legal status of individuals brought into the criminal environment by operational units of Ukraine and investigators, and ensuring their safety in the process of criminal justice.] Nauka i pravookhoronna. 2018. № 1 (39). S. 328–336.

Saltykov S.M. (2017) Do pytannya protseusual'noho oformlennya slidchym konfidentsiynoho spivrobotnytstva v kryminal'nomu provadzhenni. [To the issue of procedural registration by investigators of confidential cooperation in criminal proceedings.] Aktual'ni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi. 2017. № 6. Tom 1. S. 128–132.

Shyshats'ka YU.O. (2023) Spetsyfika zaluchennya konfidentiv dlya provedennya nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy. [The specifics of involving confidential informants to conduct covert investigative (research) actions.] Pravo ta derzhavne upravlinnya. №1. 2023. S. 180-187. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.1.26> URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/26.pdf

Tahiyev S.R., Puzyr'ov M.S., Ivashko S.V. (2023) Nehlasni slidchi (rozshukovi) diy v umovakh viyny: okremi teoretychni ta praktychni aspekty (chastyna

II). [Covert investigative (research) actions in conditions of war: certain theoretical and practical aspects (part II).] Elektronne naukove vydannya «Analitichno-porivnyal'ne pravoznavstvo» S. 454–459. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.79>,

Koval' A. A. 920190Zabezpechennya prav lyudyny pry provadzhenni nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy : monohrafiya. [Ensuring human rights during covert investigative (search) actions: monograph.] Mykolayiv : Vyd-vo CHNU im. Petra Mohyly, 2019. 264 s., S. 180-199. URL: <https://dSPACE.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/311/1/%D0%9.pdf>

Derzhavets'" - Nikkolo Mak'yavelli / "Hosudar'" - Nykkolo Makyavelly (audioknyha ukrayins'koyu) [The Prince" - Niccolò Machiavelli / "The Prince" - Niccolò Machiavelli (audiobook in Ukrainian)]. URL:https://librebook.me/the_prince.

Ihor Shynkarenko, Vasyl Zakharov, Iryna Shynkarenko,

DIRECTIONS FOR THE FORMATION OF THE SCIENTIFIC SUBBASE OF THE SYSTEM OF CONFIDENTIAL ENSURING THE TASKS OF CRIMINAL PROCEEDINGS IN TODAY'S CONDITIONS (Scientific Article)

Abstract. The article is devoted to the problems of forming the scientific basis of the system of confidential provision of the tasks of criminal proceedings in today's conditions. It was determined that all theoretical, legal, moral-ethical and organizational-procedural problems of scientific support for the implementation of the specified institution have not been determined within the scope of scientific research. The purpose of the article, based on a systematic approach to the use of confidential cooperation by investigators with other persons during criminal proceedings, is to determine directions for the formation of the theoretical basis for the formation of an organizational-tactical model of the use of confidants during criminal proceedings.

It was determined that the experience of using confidants in the leading countries of the world shows that they perform, as a rule, three main functions: report on the behavior of suspects, help to establish their personal data, detect criminal intentions, provide information about the whereabouts of stolen property; mislead criminals (an analogue of ensuring the solution of tactical investigative tasks during covert investigative (search) actions in Ukraine); testify in court in favor of the accusation (pseudonymous interrogation), etc.

It has been proven that the following theoretical and applied research can become the basis for the development of new normative acts: the formation of a strategy for the use by investigators of the world experience of confidential cooperation with other persons and the directions of its implementation in Ukraine; development of optimal models for the use by investigators of confidential cooperation with other persons during criminal proceedings on the facts of the commission of crimes of various types; development of organizational forms for the implementation of confidential cooperation of the

investigator with other persons during criminal proceedings and their consolidation in the current legislation; creation of tactical algorithms for confidential cooperation of the investigator with other persons during criminal proceedings based on the achievements of psychology and sociology; development of organizational and tactical bases for the use by investigators of confidential cooperation with other persons, depending on their category and crimes, the facts of which are being investigated.

It was determined that all research should be aimed at forming a proactive paradigm of using confidential cooperation with other persons during criminal proceedings based on the implementation of universal principles of ensuring human rights and freedoms and achievements in other fields of science.

Keywords: secret investigative (search) actions,

confidential cooperation, other persons, moral and ethical problems, legal regulation, criminal process.

Зразок для цитування:

Шинкаренко І., Захаров В., Шинкаренко І. Напрямки формування наукового підґрунтя системи конфіденційного забезпечення завдань кримінального провадження в умовах сьогодення. *Пропіліє права та безпеки* : наук. журнал. Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2023. №. 2-3. С. 23–31.

Гордеюк Алла СТАНОВЛЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА

Алла Гордеюк

кандидат юридичних наук, доцент, професор ХАІ кафедри права Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/000-0001-7423-367>
a.hordeiuk@khai.edu

СТАНОВЛЕННЯ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА

Анотація. *Висвітлено особливості становлення міжнародного космічного права, виділено етапи його розвитку. Зазначено на ключові проблеми сучасного міжнародного космічного права, що стосуються зокрема, демілітаризації космічного простору, запобігання поширення його техногенного засмічення (космічного сміття), забезпечення безпеки людини у космосі, в тому числі космічного туриста, комерціалізації космічної діяльності тощо. Запропоновано шляхи вирішення зазначених проблем щодо усунення певних прогалин у нормах міжнародного космічного права через припис договірних положень (hard law) як норм обов'язкових до виконання країнами-учасницями. Окреслено тенденції подальшого розвитку міжнародного космічного права, які передбачають вдосконалення правового регулювання космічної діяльності за актуальними напрямками.*

Ключові слова: міжнародне космічне право, космічний простір, принципи міжнародного космічного права, екологія космосу, техногенне засмічення космосу, космічне сміття, демілітаризація космічного простору, космічний туризм, комерціалізація космічної діяльності, космічна безпека.

1. Постановка проблеми.

Особливості становлення, сучасні проблеми та тенденції подальшого розвитку міжнародного космічного права – це актуальні питання, які вивчаються науковцями у космічній галузі, що обґрунтовано новими підходами та завданнями, пов'язаними із засвоєнням космічного простору людством, а у зв'язку з цим необхідністю удосконалення правового регулювання космічних відносин на міжнародному рівні, а також й національного космічного права країн-учасниць відповідних відносин. На сьогодення, такі чинники, як істотне розширення останнім часом сфери космічної діяльності, значне зростання кількості держав і міжнародних

організацій, які забезпечують міжнародне співробітництво у сфері дослідження і використання космічного простору, стрімка комерціалізація космічної діяльності тощо – спричиняють доцільність дослідження проблем сучасного космічного права.

2. Аналіз основних досліджень і публікацій.

Чимало наукових доробків вчених присвячено дослідженню зазначеної тематики. Багато дискурсів мають місце зокрема з приводу: комерціалізації космічної діяльності, розвитку космічного туризму, екології космосу, космічного страхування, делімітації повітряного і космічного просторів, міжнародно-правового статусу геостационарної орбіти, захисту інтелектуальних